

สมเด็จพระเทพรัตนฯ กับภาษาเยอรมัน

บทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ดร.อำภา โอดระกุล ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นเรื่องเกี่ยวกับสาเหตุที่ท่านทรงสนพระทัยในภาษาเยอรมัน และพระปรีชาสามารถในเชิงภาษาโดยทั่ว ๆ ไป

ขอความกรุณาอาจารย์เล่าความเป็นมา ถึงสาเหตุที่ได้ไปถวายพระอักษรวิชาภาษาเยอรมัน สมเด็จพระเทพรัตนฯ

เมื่อปีที่สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ จะเสด็จประเทศเยอรมนีนั้น ได้มีพระประสงค์ที่จะเรียนภาษาเยอรมันเล็กน้อยเพื่อเป็นการเตรียมพระองค์ ทางสถานเอกอัครราชทูตเยอรมันจึงได้ส่งดิฉันไป ซึ่งดิฉันได้ถวายพระอักษรอยู่เพียงระยะสั้น ๆ ประมาณหกชั่วโมงเท่านั้น หลังจากนั้น เมื่อสมเด็จพระเทพฯได้ทรงทราบเรื่องก็มีความสนพระทัยที่จะเรียนภาษาเยอรมันด้วย ดิฉันจึงได้มีโอกาสไปถวายพระอักษรตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา

ทรงเรียนเป็นประจำทุกสัปดาห์หรือคะ

เนื่องจากทรงมีพระราชภารกิจมาก จึงทรงเรียนได้เฉพาะวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 14.00 – 16.00 น. เท่านั้น บางที่ท่านก็ต้องเสด็จไปตามที่ต่าง ๆ การเรียนจึงไม่ต่อเนื่อง บางสัปดาห์เมื่อท่านไม่ทรงว่าง ก็งดไป บางครั้งดิฉันเองต้องไปต่างประเทศก็จะหยุดถวายพระอักษรไป แต่จะเขียนจดหมายหรือส่ง Postcard ถวายท่านเป็นภาษาเยอรมันเพื่อให้ท่านได้ทรงอ่านชั่วคราวเป็นการบ้าน ดิฉันจะเขียนเป็นภาษาเยอรมันตลอด เพราะถือว่าท่านเข้าพระทัย หรืออย่างน้อยก็ต้องทรงหัดอ่าน ในระหว่างชั่วโมงเรียนคือระหว่างเวลาบ่ายสองถึง

บ่ายสี่โมงเย็นนั้น ท่านจะทรงตั้งพระทัยเรียนจริง ๆ และจะทรงจดสิ่งที่ได้ยินได้ฟังลงในสมุดเล่มโตเสมอ ๆ อยากทราบว่า มีพระประสงค์อย่างไรจึงสนพระทัยที่จะเรียนภาษาเยอรมัน

พระประสงค์หลักในการเรียนนั้น คือทรงต้องการทราบลักษณะภาษาเพื่อให้ทรงอ่านได้ ทรงอยากรู้จักภาษา และท่านรับสั่งว่ามีเพื่อนทางประเทศเยอรมันมาก ทรงติดต่อกับศาสตราจารย์ชาวเยอรมันหลายคน นอกจากนี้ ท่านทรงมีความเห็นว่าวรรณคดีเยอรมันน่าสนใจ และท่านทรงศึกษามาทางด้านสันสกฤตแล้ว ท่านจึงทรงทราบด้วยว่าทางประเทศเยอรมันนี้มีการศึกษาวิจัยทางด้านภาษาสันสกฤตไว้มาก เป็นจุดที่ทำให้ท่านสนพระทัยที่จะรู้จักภาษานี้ เพื่อว่าจะได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับภาษาสันสกฤตในภาคภาษาเยอรมันได้ ท่านก็ทรงมีหนังสือภาษาเยอรมันซึ่งมีผู้ส่งมาถวายอยู่เป็นจำนวนมาก

ดังนั้นในการสอน อาจารย์จะเน้นทักษะด้านการอ่านมากกว่าหรืออย่างไร

อย่างที่เล่าให้ฟังแล้วว่ามีพระประสงค์อย่างไร การเรียนจึงไม่ได้เน้นการพูดหรือการเขียน อย่างไรก็ตาม ทุกครั้งที่เริ่มเรียน ดิฉันจะตั้งคำถามง่าย ๆ ให้ท่านทรงตอบเพื่อเป็นการคุยกัน ทรงเข้าพระทัยดี และทรงมีพระอารมณ์ขัน บางทีในการฝึกแต่งประโยค ท่านก็ทรงทำอย่างมีพระอารมณ์ขัน เช่นเมื่อให้ท่านแต่งประโยคว่า 'ชายคนนั้นเจ็บ เพราะสูบบุหรี่มาก' ท่านก็จะทรงแต่งตามที่กำหนด แล้วทรงเติมว่า 'แต่เดี๋ยวนี้ตายไปแล้วละ'

อยากเรียนถามถึงตำราที่ใช้ในการเรียนการสอน

ในตอนนั้นดิฉันใช้หนังสือสอนภาษาเล่มหนึ่ง

ซึ่งคิดว่าเหมาะสม หากเมื่อจบเล่มหนึ่งไปแล้ว มีความรู้สึกว่าการเรียนตามหนังสือตลอดไปน่าเบื่อและไม่หลากหลาย จึงหันไปใช้นิตยสารจากเยอรมันซึ่งจัดทำขึ้นสำหรับคนต่างประเทศระดับง่าย ๆ บ้าง เป็นนิตยสารที่ทางคณะอักษรศาสตร์สั่งมาให้เราอ่าน ดิฉันได้ใช้นิตยสารนี้เป็นบทเรียนบ้าง โดยให้ท่านทรงอ่าน และทรงแปล ซึ่งก็ทำให้ได้เนื้อความซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนเยอรมัน ไม่ใช่ว่า เรียนแต่ภาษาอย่างเดียวแต่เรียนเกี่ยวกับคนและประเทศนั้นด้วย ซึ่งดิฉันคิดว่าท่านสนพระทัยดีรู้สึกที่ท่านทรงโปรดเพราะบางครั้งทำให้เราสามารถถกเถียงปัญหาต่าง ๆ เปรียบเทียบกับเมืองไทยทำให้ขยายการอภิปรายออกไปได้ ไม่ได้ยึดติดกับหนังสือตลอดเวลา จุดใหญ่คือพยายามหาบทความที่เป็นประโยชน์ ในแง่ที่ทำให้ได้คิดและรู้จักปัญหาของคนเยอรมัน ซึ่งที่จริงก็เป็นปัญหาล้ายคลึงกับของคนไทย เพียงแต่เป็นภาษาเยอรมันเท่านั้นและส่วนใหญ่เป็นเรื่องของวัยรุ่น เพราะเป็นหนังสือสำหรับเด็กชาวต่างประเทศที่อายุน้อย บางเรื่องอาจจะเด็กเกินไปสำหรับเรา แต่ก็น่าสนใจ และดิฉันก็รู้สึกที่ท่านสนพระทัยมาก

อยากทราบว่าท่านทรงคิดว่ายากหรือง่ายไปหรือไม่

ข้อนี้ ดิฉันใช้การสังเกต ถ้าเรื่องไหนรู้สึกว่าจะยากไปสำหรับท่านดิฉันก็จะทูลถาม ท่านไม่เคยโต้แย้งเลย ต้องคอยทูลถามว่ายากไปไหม หรือน่าเบื่อหรือเปล่า ซึ่งท่านก็จะตอบตรง ๆ แต่ท่านไม่เคยพูด อะไรในทางลบเลย ต้องคอยสังเกต ติดตาม และท่านก็จะทรงตอบ แต่เมื่อท่านไม่เข้าใจ ท่านจะทรงซักถาม

มีการให้การบ้านบ้างหรือไม่ ?

สำหรับเรื่องการบ้าน ขณะนี้ส่วนใหญ่ให้ไปทบทวนมาแต่ไม่ได้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญเท่าไรเพราะท่านไม่มีใครทรงมีเวลา บางทีให้การบ้านไปแล้ว สัปดาห์ถัดไปท่านไม่ทรงว่าง อย่างที่เราทราบกัน

ด้วยเหตุนี้จึงใช้วิธีทบทวนในเวลามากกว่า เมื่อเริ่มเรียนใหม่ ๆ เคยให้ทำแบบฝึกหัดบ้างและตรวจการบ้านกันจริง ๆ อาจพูดได้ว่า การเรียนภาษาเยอรมันของท่านในช่วงนี้คือการเปิดโอกาสให้ท่านได้ฟังได้อ่านภาษาเยอรมันบ้างเท่านั้น

อยากทราบว่า ระยะนี้ท่านทรงเรียนอะไรเป็นพิเศษหรือไม่

เมื่อเร็ว ๆ นี้ เราได้เริ่มอ่านเรื่อง Faust บทประพันธ์ของ Goethe นักประพันธ์ผู้ยิ่งใหญ่ของเยอรมัน ซึ่งเป็นพระราชประสงค์ของท่านเอง ท่านสนพระทัยมานานแล้ว ทรงอยากอ่าน ดิฉันเคยทูลว่า อย่าเพิ่งทรงเลย เพราะภาษามันยาก จะทำให้ทรงเบื่อเสียเปล่า ๆ เผอิญท่านได้ Faust ฉบับภาษาอังกฤษมา ตอนท่านเสด็จอังกฤษ แต่ภายหลังดิฉันมาคิดและเสนอว่า ไม่น่าจะเป็นไร อ่านด้วยกันก็ได้ อย่างน้อย ก็เป็นการเรียนวิธีหนึ่ง ท่านก็ทรงยอมรับว่า ดี ดี เราจึงเริ่มอ่านฉบับภาษาเยอรมัน ซึ่งท่านมีอยู่เล่มหนึ่งเช่นกัน Faust ในภาษาเยอรมันนั้นยากมาก วิธีที่เราใช้ก็คือท่านจะทรงอ่านทีละนิด ทีละประโยคสองประโยค จะทรงแปลเองก่อน ในขณะที่ดิฉันจะคอยแก้และตรวจทานว่าที่แปลไปนั้นถูกผิดอย่างไร เมื่อดิฉันอธิบายให้ฟัง ท่านจะทรงจด บางทีเราก็จะถกเถียงกันว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้น อย่างนี้

ขอความกรุณาอาจารย์เล่าเรื่อง Faust ย่อ ๆ

สำหรับเนื้อหาย่อ ๆ ของเรื่องมีว่า Faust เป็นศาสตราจารย์ผู้มีความรู้เป็นปราชญ์อยู่หลายด้าน ทั้งศิลปะ วรรณคดี แพทยศาสตร์และกฎหมาย Faust เรียนมาหมด เพราะต้องการมีความรู้สึกซึ่ง และต้องการแสวงหาความจริงในโลก แต่ก็ผิดหวังหมด เรียนมามากมายแต่ก็ไม่พบสิ่งที่จะทำให้ตนเองพอใจ จึงไปตกลงกับปีศาจ ขอแสวงหาสิ่งที่ต้องการ เมื่อเราเริ่มอ่าน ท่านทรงพูดเล่น ๆ ว่า บางทีท่านก็รู้สึกอย่างนี้เหมือนกัน 'เรียนมาหลายอย่าง อยากรู้'

ทุกอย่างจนซักจะเป็น Faust เสียแล้ว' คือท่านทรง เป็นคนที่ใฝ่รู้ อยากเรียนรู้ทุกอย่าง

ท่านทรงเป็นฝ่ายกำหนดเองเสมอหรือไม่ว่าจะทรง เรียนอะไร เมื่อไหร่

เรื่องนี้ก็แล้วแต่ บางครั้งดิฉันจะทูลเสมอว่า เรียนเรื่องในนิตยสารนี้สักชั่วโมง แล้วเรียน Faust สักชั่วโมงก็ได้ ซึ่งท่านก็จะเห็นด้วย หรือบางครั้ง ท่านอาจจะทรงเป็นฝ่ายเสนอว่าวันนี้เรียน Faust ตลอด หรือให้จบตอนนี้ก็แล้วกัน เราจะตกลงกัน อย่างนี้เสมอ

โดยทั่วไป เนื่องจากท่านทรงมีพระราช- ภารกิจมาก ก่อนเรียนเรามักจะคุยกันถึงงานของท่าน ดิฉันมักจะทูลถามคำถามง่าย ๆ ว่า เสด็จไปไหนมา หรือเดี๋ยวจะต้องเสด็จไปไหนเป็นการฝึกไปในตัว

การที่ทรงรู้ภาษาฝรั่งเศสมีส่วนให้ทรงเข้าใจภาษา เยอรมันมากขึ้นอย่างไรหรือไม่

ไม่มี แต่ช่วยให้ทำผิดแบบภาษาฝรั่งเศส เพราะภาษาเยอรมันกับภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษา คนละตระกูลกัน ภาษาเยอรมันคล้ายภาษาอังกฤษ แต่ท่านจะทำผิดตามแบบภาษาฝรั่งเศส เพราะ ท่านทรงคล่องภาษาฝรั่งเศสมาก เข้าใจว่าคล่องยิ่ง กว่าภาษาอังกฤษเสียอีก ดังนั้น เวลาท่าน อ่านภาษาเยอรมัน ท่านจะอ่านแบบภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเห็นได้ชัดว่าภาษาฝรั่งเศสมีอิทธิพลต่อท่าน เมื่อ อ่านภาษาเยอรมัน ท่านจะทรงคิดเปรียบเทียบกับ ภาษาฝรั่งเศสก่อน นี่เป็นความเข้าใจของดิฉันเอง

อยากให้อาจารย์สรุปผลการเรียนของท่าน

กล่าวโดยสรุปแล้ว ดิฉันคิดว่า ถึงแม้ว่า จะ ทรงเรียนแบบไม่ต่อเนื่อง ผลการเรียนของท่านก็ เป็นที่ประทับใจ ทรงคล่องขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า ระยะเวลา หลังนี้ เมื่อนำ Faust ไปให้ท่านอ่านท่านก็ทรงแปล ได้ อาจจะมีติดศัพท์บ้าง แต่นั่นก็เป็นเรื่องธรรมดา

ในการสนทนากับท่านนั้น ดิฉันใช้ภาษา เยอรมันเกือบตลอด จะใช้ภาษาไทยใช้ราชาศัพท์ บ้างก็เมื่อต้องอธิบาย แต่ส่วนมากแล้ว ในการทูลขอ ให้ทรงอ่านใหม่ หรืออะไรเช่นนี้ จะใช้ภาษาเยอรมัน ซึ่งดิฉันจะคอยดูว่าท่านเข้าพระทัยหรือไม่ ถ้าไม่ ดิฉันก็จะพูดซ้ำ หรือเปลี่ยนรูปประโยคใหม่ ท่านก็ จะตอบเป็นภาษาไทยบ้าง เยอรมันบ้าง เหมือนนิ สิตทั่วไป

นอกจากนั้น ท่านยังทรงเป็นผู้ที่สนใจสิ่งที่ อ่านอย่างจริงจัง คือ ไม่ได้ทรงอ่านเพียงเพราะเป็น บทเรียน หากสนพระทัยที่จะนำไปใช้ด้วย อย่างเช่น มีการเปรียบเทียบเรื่องราวหรือปัญหาของเยอรมัน กับไทย หรือมีอยู่ครั้งหนึ่ง ท่านได้ทรงอ่าน Text เรื่องเทศกาลคริสต์มาสในนิตยสารเล่มหนึ่ง ซึ่งในนั้น มีตำราทำขนมคริสต์มาสด้วย ดิฉันก็ถวายพระอักษร ไป ไม่ได้นี่อะไร แต่ปรากฏว่าท่านทรงไปทำขนม ตามตำรานั้นมาประทานให้จริง ๆ ทรงน่ารักมาก

ผู้สัมภาษณ์ ถอดเทปและเรียบเรียง : อุบลรัตน์ เต็งไตรรัตน์